

יעקב ועשו (ג) – היישום המדרשי

Yaakov and Esav (3): The Midrashic Perspective

(1) ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא סט

או בדרך רחוקה, נקוד על הה"א שאפילו בדרך קרובה והוא טמא לא היה עושה עמהם את הפסח כיוצא בו ישפוט ה' ביני וביןך נקוד עליו שלא אמרה לו אלא על הגר בלבד ויש אומרים על המטילים מריבה בינו לבינה כיוצא בו ויאמרו אליו איה שרה אשתך נקוד עליו שהיו יודעים היכן היא כיוצא בו ולא ידע בשכבה ובקומה נקוד על בשכבה לומר בשכבה לא ידע ובקומה ידע כיוצא בו וישקוהו נקוד עליו שלא נשקו בכל לבו ר"ש בן יוחי אומר הלכה הלא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו

R. Shimon b. Yohai (student of R. Akiva) maintains that even though Esav hates Yaakov, his compassion overcame him at the moment of reunion and the kiss was wholehearted

(2) מדרש תהלים (בובר) מזמור כה

ראה אויבי כי רבו וישנאת חמס שנאוני]. אם עשו שונא ליעקב, לפי שנטל ממנו את הבכורה, והדין עמו, אבל ברברים וענתיים ושארית העמים מה עשיתי להם, לפיכך שנאת (חנם) וחמס שנאוני, לכך אמר ראה אויבי כי רבו. David's plaint about many enemies is contrasted with the hatred felt by Esav towards Yaakov, which was understandable and justified (!)

(3) בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת תולדות פרשה סה

אמר ר' יהודה בר' אילעאי ר' היה דורש הקול קול יעקב קול יעקב מצויה ממה שעשו לו הידים ידי עשו, אמר ר' יוחנן קול אדריינוס שחוק עצמות הורג בביתר שמונים אלף ריבוא בני אדם. R. Yehudah reports that his teacher (R. Akiva) interpreted the famous verse as Yaakov screaming (with his voice) due to what the hands of Esav did to him. R. Yohanan applies the verse to the massacre at Betar

(4) במדבר כד

(יז) אֲרָאֵנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דֶּרֶךְ כּוֹכָב מֵיעֲקֹב וְקָם שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזֵן פְּאֵתֵי מוֹאָב וְקָרַקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת׃ (יח) וְהָיָה אֲדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יְרֵשָׁה שְׁעִיר אִיבֵי וְיִשְׂרָאֵל עָשָׂה חַיִּל׃ (יט) וְיָרַד מֵעֵקֶב וְהֶאֱבִיד שְׂרִיד מְעִיר׃ 17 I see him, but not now; I behold him, but not nigh; there shall step forth a star out of Jacob, and a scepter shall rise out of Israel, and shall smite through the corners of Moab, and break down all the sons of Seth. 18 And Edom shall be a possession, Seir also, even his enemies, shall be a possession; while Israel doeth valiantly. 19 And out of Jacob shall one have dominion, and shall destroy the remnant from the city.

(5) איכה רבה (בובר) פרשה ב

א"ר יוחנן כד הוה חזי ר' עקיבה לבן כוזבא הוה אמר דרך כוכב מיעקב, דרך כוכבא מיעקב, זה מלך המשיח, א"ר יוחנן בן תורתא עקיבא יעלו עשבים בלחיד, ועדיין בן דוד אינו בא. R. Akiva (teacher of R. Shimon b. Yohai, R. Yehuda and R. Meir, among others) applied the verse "There shall step forth a start out of Jacob" to Bar Kosba and identified him as Mashiach. R. Yohanan b. Torta, among many others, ridiculed R. Akiva's assessment.

(6) ישעיהו לד

(ו) חָרַב לַה' מְלֶאכֶה דָם הַדְּשָׁנָה מִחֶלֶב מִדָּם כְּרִים וְעֵתוּדִים מִחֶלֶב בְּלִיֹּת אֵילִים כִּי זָבַח לַה' בְּבִצְרָה וְטָבַח גְּדוֹל בְּאֶרֶץ אֲדוֹם׃ (ז) וַיִּרְדּוּ רְאֵמִים עֵמֶם וּפְרִים עַס־אֲבִירִים וְרוֹתָה אֶרְצָם מִדָּם וְעַפְרָם מִחֶלֶב יִדְשָׁן׃ 6 The sword of the LORD is filled with blood, it is made fat with fatness, with the blood of lambs and goats, with the fat of the kidneys of rams; for the LORD hath a sacrifice in Bozrah, and a great slaughter in the land of Edom. 7 And the wild-oxen shall come down with them, and the bullocks with the bulls; and their land shall be drunken with blood, and their dust made fat with fatness.

(7) פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא ז - ויהי בחצי הלילה

מה מצרי' הגדול גדול שבהם הרגו אף אדום כן, וירדו ראמים עמם ופרים וכו' אמ' ר' מאיר וירדו דומיים עמם.
R. Meir read "R'eimim" as "Romim" (Romans) in the verse referring to Edom

(8) ישעיהו כא:א

משא דומה אלי קרא משעיר שמר מדהמלילה שמר מדהמלילה:

The burden of Dumah. One calleth unto me out of Seir:

'Watchman, what of the night? Watchman, what of the night?'

(9) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק א

אמר רבי חנינה בריה דרבי אבהו בספרו של רבי מאיר מצאו כתוב משא דומה משא רומי

R. Meir's text of Isaiah read, instead of *Masa Duma, Masa Romi*

(10) משנת רבי אליעזר פרשה ט עמוד 163

אף עשו כך עשה, נטל את הזיין ויצא לקראת יעקב אבינו. אמו, לפי צדקותה, אמרה ימים אחדים. הלך וישב עשרים שנה ולא שככה חמתו. ללמדך, שהיתה הרציחה אומנותו שלעשו, שנ' כה אמר יי על שלשה פשעי אדום, על רדפו בחרב אחיו, זה יעקב, ושחת רחמיו, שגרם לרבקה שנאספה, ולא ראת יעקב. לפיכך לא נזכרה מיתתה בתורה, שלא היה יעקב שם, וצותה והוציאוה בלילה, כדי שלא יבוא עשו ויהלך אחר מטתה, ותתבזה לעד. ויטרף אפו, זה עמלק. ועברתו שמרה נצח, בימי המן. אף כשגלו אבותינו מירושלם, באו להן בני עשו, עמדו על הדרך, וכל מי שהיה בורח הורגין אותו, שנ' ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו. ואם אינן יכולים להרגו, משלימין אותו לנבוכדנצר. שנ' ואל תסגר שרידיו ביום צרה. וכשם שקידם את ישראל בחרב להרגו, כך הקדוש ברוך הוא מקדמו בחרב, שנ' כי רותה בשמים חרבי הנה על אדום תרד. שאין קשה בעולם יתר מן הרציחה.

This Midrash highlights Esav's consistent association with violence and bloodshed – and connects it, via the verse in Amos, with later violence committed against the Jewish people at the time of the destruction (1st or 2nd?...)

(11) רמב"ן בראשית פרק לב

(כו) וירא כי לא יכל לו - מלאכיו גבורי כח עושי דברו, ועל כן לא יכול לו המלאך להזיקו, כי לא הורשה רק במה שעשה עמו להקע כף ירכו. ואמרו בבראשית רבה (עז ג) נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו, זה דורו של שמד. והענין כי המאורע כלו רמז לדורותיו שיהיה דור בזרעו של יעקב יתגבר עשו עליהם עד שיהיה קרוב לקעקע ביצתו, והיה זה דור אחד בימי חכמי המשנה כדור של רבי יהודה בן בבא וחביריו, כמו שאמרו (שהש"ר ב ז) אמר רבי חייא בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד, אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול, ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באור ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותיהן מהן. ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה, והכל סבלנו ועבר עלינו, כמו שרמז ויבא יעקב שלם:

The entire "wrestling match" was a hint to future interaction with Esav-Edom-Rome and alludes to the "generation of persecution" (Hadrian) and worse suffered since then under Rome (Christendom)

(12) בראשית רבה (וילנא) פרשה עח ד"ה טו ויאמר לו

רבינו כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא ולא הוה נסיב ארמאה עמיה, חד זמן לא אסתכל בה ונסב עמיה רומאין (ארמאין) ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס שלו

When our Teacher (R. Yehuda haNasi?) had to travel to the Government, he would look at this text and would not take Romans with him. On one occasion he did not look at it, and took Romans with him, and before he reached Acco he had already sold his coat.